

prawo do sądu

W Konstytucji z 1997 r. prawo do sądu zostało *expressis verbis* wyrażone w art. 45 ust. 1, zgodnie z którym “każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”. Przepis ten, zamieszczony w rozdziale poświęconym wolnościom i prawom osobistym człowieka i obywatela, jest źródłem prawa podmiotowego przysługującego jednostce. Miejsce art. 45 w systematyce konstytucji wskazuje na autonomiczny charakter prawa do sądu. Nie jest ono jedynie instrumentem umożliwiającym wykonywanie innych praw i wolności konstytucyjnych, lecz ma być samoistny i podlega ochronie niezależnie od naruszenia innych praw podmiotowych SK 12/99

Elementy prawa do sądu

- “1) prawo dostępu do sądu, tj. prawo uruchomienia procedury przed sądem – organem o określonej charakterystyce (niezależnym, bezstronnym i niezawisłym);
- 2) prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności;
- 3) prawo do wyroku sądowego, tj. prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd” (K. 28/97, OTK ZU Nr 4/1998, poz. 50, s. 299). Sk 12/99

Prawo do sprawiedliwego rozpoznania sprawy w postępowaniu karnym

- 1) prawo do swobody wyboru środków i sposobów obrony;
- 2) prawo do znajomości stawianych zarzutów;
- 3) prawo do odpowiedniego czasu i możliwości przygotowania obrony;
- 4) prawo do obrony osobistej;
- 5) prawo do posiadania i korzystania z pomocy obrońcy;
- 6) prawo do bezpłatnej pomocy tłumacza;
- 7) prawo do swobody wypowiedzi:
 - a) prawo do składania wyjaśnień,
 - b) prawo do odmowy składania wyjaśnień (prawo do milczenia),
 - c) wolność od samooskarżania (*nemo se ipsum accusare tenetur, nemo se ipsum procedere tenetur*);
- 8) przywilej bezkarności za składanie nieprawdziwych wyjaśnień;
- 9) prawo dostępu do materiału dowodowego;
- 10) prawo do inicjatywy dowodowej;
- 11) prawo do udziału w czynnościach dowodowych;
- 12) prawo do udziału w posiedzeniach sądu;
- 13) prawo do udziału w rozprawie;
- 14) prawo do kontroli poprawności działań organów procesowych;
- 15) prawo do zaskarżania rozstrzygnięć procesowych i czynności organów procesowych;

Czwarty element prawa do sądu

- Rozwijając i uzupełniając dotychczasową linię orzeczniczą, Trybunał Konstytucyjny pragnie stwierdzić, że konstytucyjne prawo do sądu obejmuje czwarty, bardzo ważny element, a mianowicie prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów rozpoznających sprawy SK 12/99 – SK 7/06

Wymiar sprawiedliwości

- doktryna nie ustaliła jednolitej definicji pojęcia “wymiar sprawiedliwości”. Najczęściej uważa się, że wymiar sprawiedliwości stanowi jedną z zasadniczych funkcji każdego państwa i polega na konkretyzowaniu i urzeczywistnianiu ustanowionych, względnie uznanych, przez państwo ustaw i norm prawnych w poszczególnych przypadkach, drogą specjalnych postępowań organów państwowych do tych czynności powołanych (...) pojęcie “wymiaru sprawiedliwości” należy raczej rozumieć przedmiotowo, jako czynność polegającą na rozstrzygnięciu konfliktów prawnych, a nie podmiotowo, jako wyłączną właściwość organów sądowych. K 11/95

Niezależność sądów

- Skoro władza sądownicza może być wykonywana wyłącznie przez sądy, to pozostałe władze nie mogą ingerować w jej działania lub w niej uczestniczyć (zob. wyrok TK z 19 lipca 2005 r., sygn. K 28/04, OTK ZU nr 7/A/2005, poz. 81). W wypadku władzy sądowniczej nie może być mowy o takich odstępstwach od zasady podziału i równowagi władzy (np. „przejęcia kompetencyjne”), które są dopuszczalne w relacjach między pozostałymi władzami. Żadna władza nie może ingerować w sprawy struktury, składu lub działania władzy sądowniczej, chyba że wyjątki dotyczą wypadków określonych w Konstytucji. Interpretacja zasady podziału i równowagi władzy w odniesieniu do władzy sądowniczej wymaga podkreślenia, że gwarancją realizacji takiej pozycji władzy sądowniczej jest zasada niezależności sądów i monopol kompetencyjny sądownictwa na sprawowanie władzy sądowniczej, czyli ostateczne rozstrzygnięcie o prawach i obowiązkach jednostki lub osób prawnych. W wypadku władzy sądowniczej „jądro kompetencyjne” polega na sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w celu realizacji przysługującego każdemu prawa do sądu (por. wyrok z 19 lipca 2005 r., sygn. K 28/04).
- K 45/07

Niezawistość

- „Niezawisty sąd tworzą osoby, którym prawo nadaje cechę niezawistości, i to nie tylko werbalnie deklarując istnienie tej cechy, lecz kształtując tak system uwarunkowań działania sędziów, aby tę niezawistość realnie, efektywnie zagwarantować” (powołany wyrok o sygn. SK 7/06). Sędzia jest niezawisty wtedy, gdy „w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości podlega normie prawnej i własnemu wewnętrznemu przekonaniu” (powołany wyrok o sygn. K 8/99). Obejmuje ona: „1) bezstronność w stosunku do uczestników postępowania, 2) niezależność wobec organów (instytucji) pozasądowych, 3) samodzielność sędziego wobec władz i innych organów sądowych, 4) niezależność od wpływu czynników politycznych, zwłaszcza partii politycznych, 5) wewnętrzna niezależność sędziego” (wyrok z 24 czerwca 1998 r., sygn. K 3/98, OTK ZU nr 4/1998, poz. 52, odwołujący się do doktryny). Niezawistość oznacza zakaz „nie tylko rzeczywistego, lecz także pozornego uzależniania sądów (sędziów) w ich działalności orzeczniczej od czynników innych niż tylko wymagania prawa. Niezawistość w aspekcie obiektywnym ocenia się, badając, czy obiektywne fakty mogą rodzić wątpliwości co do zachowania tej niezawistości. Chodzi tutaj o zaufanie, jakie sądy muszą wzbudzać w społeczeństwie, a przede wszystkim u stron postępowania” (powołany wyrok o sygn. K 45/07, zob. także wyrok TK z 28 listopada 2007 r., sygn. K 39/07, OTK ZU nr 10/A/2007, poz. 129). SK 64/08